

GLASOVA

panorama

Berite v tej številki

- NA OBISKU PRI «SORODNIKU» — vtisi s poti po Veliki Britaniji
- MORNARSKI VOZEL — reportaža o pomorščakih
- NEPOZABNI MONACO — potopis jeseniških gledališčnikov
- FILMSKA PANORAMA

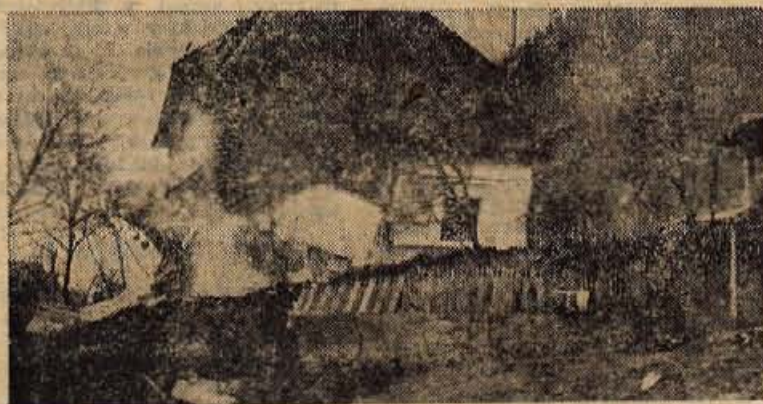
KATASTROFE, KI SPREMINJAJO OBLIKO ZEMLJINEGA POVRŠJA

Zemeljski plazovi pri nas in po svetu

● VEČ KOT ZA STO MILIJONOV SKODE V TRŽICU. Zemlja se odpira in grozi, da bo zajela Tržiško Bistrico. Na pomoč! Tržič je v nevarnosti, ogromna teža kamenja in prsti grozi z vse večjim uničenjem!

● Tržič, 8. decembra 1959 — Zemeljske gnote ob apnenici so začele polzeči proti strugi Tržiške Bistrice. Zvečer so že zaprli cesto Pristava — Tržič. V noči od 8. na 9. december so začutili stanovalci v bližini rahel potres. 10. decembra je plaz že podrl 30 m visok dimnik apnenice, rušil lopo za žaganje ob njej in raztrgal cesto. Premikal se je s hitrostjo 3 do 4 cm na uro. 11. decembra popoldne so se pokazali prvi znaki premikanja tudi na Debevčevi hiši, ki je stala nekaj metrov pod cesto. V noči na soboto, 12. decembra, jo je plaz odnesel s prvotnega kraja in jo začel podirati. Z njo je opravič 12. decembra popoldne okoli pol dveh, približno 20 m niže, kjer je stala. Trenutek rušenja je ujel na filmski trak fotoreporter GLASA Frano Perdan (glej sliko!). Plaz se je tega dne pomikal že približno s hitrostjo 1 m na uro in se pod cesto precej razširil. Globoke razpoke so se širile na vse strani in ogromna teža približno 150 tisoč kubičnih metrov zemlje, gruča in gline je gnetla in gubala travnato površje pod seboj. Plaz je grozil, da bo povsem zaprl pot Bistrici. Reševalci so bili na delu. Del struge je plaz že zasul, potem pa je postalo njegovo premikanje počasnejše in končno se je umiril.

● Se zdaj — po dveh letih — je na tem mestu velika bela lisa, ki opomni mimoidočega na strašno dejanje in opozarja na take in podobne katastrofe, ki na zemeljskem površju niso tako redke, čeprav je njihova vloga pri preoblikovanju zemljskega površja dosti manjša kot si včasih mislimo.

Zemeljski plaz v Tržiču je uničil tudi Debevčovo hišo

● ZGODOVINA UDOROV, USA-DOV IN PLAZOV je zelo zanimiva. Kmalu po ledeni dobi je velik skalni podor z Mežaklje zaprl pot Savi pri Jesenicah. Podoben podor je pri Srpenici zaprl pot Soči in omogočil nastanek velikega jezera. Nad 150 m debele plasti gline se pod dnem današnje struge kažejo na velike tektonske premike. Veliki skalni podor pri nas je bil v 14. stoletju na južni strani Dobrača na Koroškem, ki je zasul več vasi in za nekaj časa zajezil Ziljo. 15. januarja 1877. se je utrgalo pobočje pri Zidanem mostu in zasulo 4 hiše v Brišah na levem bregu Savinje z ljudmi vred. Tri dni nato je sledil večji podor, ki

je razrušil železniško progo in zajezil Savinjo, da je napolnila dolino do Rimskih Toplic. Huda katastrofa se je pripetila v prvi svetovni vojni na progi med Zagorjem in Trbovljami. Ponoči od 15. na 16. januar 1917 je osební vlak zadel na skalo na tračnici, nato pa so se nanj vsuli trije plazovi kamenja. Sprevodnik in 11 vojakov je bilo mrtvih, mnogo pa ranjenih. 19. februarja 1930 se je podrl skalovje ob zgornjem vходу v Vintgar. Usadi in zemeljski plazovi so bili pogosti v polhograjskem hribovju po silnem naliwu in povodnji leta 1926. Zelo rade so se odtrgale tudi previsne stene prepe-relega konglomerata, n. pr. v soteski Kolkre v Kranju in drugje na Gorenjskem, kjer je bilo uničenih že več hiš. Včasih lahko posamezna odtrgana skala sproži več drugih, da nastane kamenitni plaz. Pred leti se je to zgodilo v soteski nad bolnišnico «Franja» pri Cerknem. Iz velike višine padajoče kamenje je močno poškodovalo več barak in uničilo veliko nenadomestljive dokumentarne opreme.

● KATASTROFALNI PLAZOVI DRUGJE PO SVETU so zelo pogosti. Našatejmo jih samo nekaj.

● 5. marca 1584 se je podrl Tour d'ay v Švici. Pobočje, na katerem je stala vasica Corberie, je zdrknilo z vasjo vred v dolino in zasulo vas Yvorne. Uničenih je bilo 88 hiš, 5 mlinov in 126 skednjev, življenje pa je zgubilo 122 ljudi, 149 konj in 347 govedi. 25. avgusta 1818 se je utrgalo pobočje na Monte Contu v severni Italiji. Kmet, ki je dan pred katastrofo sekal drevje na gori, je pribežal z novico, da se tla premikajo. V pobočju so zazijale razpoke. Čebele v okolici so zapustile panje. S strašnim truščem se je zvalilo skalovje v dolino in zasulo veliko vas Plurs z več kot tisoč prebivalci. Z gorovja Diablerets v Švici je v letih 1714 in 1749 zgrmelo za okrog 50 milijonov kubičnih metrov kamenja. Med drugim pripovedujejo tedanje kronike, da je nekoga mlekarja zasulo v klopi, kjer je bil shranjen sir. Bil je živ pokopan. Ker pa je imel dosti sira in je tudi curek vode tekal skozi gručo mimo njega, je kopal rov in se po treh mesecih trdega dela rešil iz groba (?). Leta 1840 je potres uničil razna mesta v Armeniji in povzročil podor vulkanskega vrha Ararata. Razen kamenja so zgrmeli v dolino tudi ledeniki, jo zasuli in zaustavili reko, da je pozneje predrla pregrajo in poplavila nižje kraje. Strahovit je bil podor, ki je 11. septembra 1881 v pol minute zasul kraj Elm v švicarskem kantonu Glarusu in prekril z ruševinami dolino poldrug kilometer daleč. — A. T.

Iščanja ljudni

BRIVEC V FILMU

● Brivcih so napisali že opere. Nekje sem prebral, da so bili brivci, zlasti kraljevi brivci v srednjem veku, o političnih in lokalnih dogodkih najbolj obveščeni. Ta slava obveščenosti verjetno tudi v sedanosti ni povsem zamrla, čeprav je tehnični napredek brivce prisilil, da ne zasledujejo vsega, kar se mimo njihovih oči pripeti v mestu. Tako so se vzporedno z manjšanjem pričesk izoblikovala po brivnicah obveščevalna središča in če nimate doma pri roki dovolj ostre brivce, lahko v brivnicah obrijete brado in hkrati spravite v javnost vse, kar veste slabega o sosedih.

● To je vzporedna, postranska naloga brivnic. Glavni je njihov obrtniški pomen. Tu pa opažamo, da imajo brivci urne roke, čeprav držijo lažja orodja: škarje in britev. Obiskali smo najstarejšega kranjskega brivca GABRIJELA VAJTA in zabeležili tale pogovor:

● Čas obtožuje, da ste najstarejši brivec v Kranju. Koliko mladih se je pri vas izučilo poklica?

● Točnega števila ne vem. Cenim pa, da sem vsaj sedemdesetim pokazal, kako je treba vzeti škarje v roko. Zanimivo je, da to brivsko pokolenje, ki sem ga vzgojil, še živi, razen enega, ki je padel v zadnji vojni.

● Ste imeli pri opravljanju svoje obrti veliko sreče?

● Začel bom s poroko. Poročil sem se iz poklica v poklic. Zena se je naučila frizerskega poklica na Dunaju in leta 1910 je takratni dnevnik «Slovenski narod» poročal o njej kot prvi slovenski frizerki za ženske pričeske.

● In na kaj se večkrat spomnite?

● Na stavko brivcev v Zagrebu leta 1919, kjer sem bil takrat pomočnik. Spominjam se, da so nas orožniki obkrožili in nas pregnali iz Zagreba. Igral sem tudi v slovenskem filmu «Na svoji zemlji».

Gostilničar v filmu «Na svoji zemlji»

Na obisku pri „sorodniku“

Ob koncu bi rad navrgel še nekaj vtisov, ki sem jih dobil ob obiskih v najrazličnejših ustanovah in podjetjih v Oldhamu. Vem, da tudi s tem še ne bom povedal vsega, kar bi bilo nemara vredno omeniti. Toda na potovanjih je vedno tako: človek se zanima in zbira v večini le tiste podatke, ki se mu zde zanimivi za primerjavo s položajem doma, v svoji domovini; manj pa se pogloblja v vzroke, ki uravnavajo življenje prav tako in ne drugače.

Najprej besedo, dve o „sorodniku“. Sorodniku seveda samo po obliki. Oldham ima namreč svoj dnevnik, čeprav z okolico vred ni (po številu prebivalstva) mnogo večji kot naš okraj. List izhaja v 30.000 izvodih vsako popoldne v treh izdajah, izvod lista pa stane 3 penije.

Ob obisku v „Oldham Chronicle“ sta me v glavnem zanimali dve vprašanji: kakšna je tehnična opre-

ma redakcije in tiskarne in kakšni so finančni problemi pri izdajanju lista. Kar zadeva tehnično opremo nisem videl nič posebnega, čeprav moram priznati, da sta tako redakcija kot tiskarna izdatneje tehnično opremljeni kot so povprečno podobna podjetja pri nas. S finančmi pa je tudi v Oldhamu tako kot pri nas in povsod pri časopisih, S prodajno ceno pokriva založnik komaj 45 odstotkov vseh stroškov.

Ostalo mora pokriti z oglasi (teh dobí na leto približno 185.000 funtov ali 370 milijonov dinarjev). Del sredstev pa mu vrže tiskarna, ki tiska tudi komercialne tiskovine.

Prav zanimiv je bil tudi obisk v knjižnici. Oldhamska knjižnica je prav tako kot kranjska sestavljena iz treh oddelkov: splošnega, mladinskega in študijskega. Razen tega pa je v sklopu oldhamske knjižnice še manjša galerija slik in muzejska zbirka. Za nas je bilo najzanimiveje zvedeti, da knjižnica ne zaračunava sposojnine; vsakdo si lahko brezplačno sposodi katerokoli knjigo za 14 dni. Stroške za vzdrževanje knjižnice v celoti pokriva občina, ta pa dobi sredstva za to iz obveznega davka, ki ga za kulturnoprosvetno dejavnost plačuje vsaka hiša.

SWOJEVRSTEN REKORDER

Na zaključnem sprejemu v mestni hiši so nastopili tudi škotski dudisti. V zanimivih, živopisnih škotskih narodnih nošah, so izvedli pravi promenadni koncert in nekaj najznačilnejših ljudskih plesov. Po koncertu sem se pogovarjal z vodjem orkestra. Koj v začetku razgovora mi je povedal, da ima njegov orkester svetovni rekord v igranju na dudu. Prejšnje leto so namreč ob neki priložnosti prekorakali brez postanka polnih 34 milj (okoli 54 kilometrov), ne da bi za trenutek prenehali igrati na dudu. Nato mi je potožil, da za folkloro tudi pri njih ni več pravega zanimanja. To je sicer utemeljeval po svoje. Misli namreč, da mlade odvrtačo predragi instrumenti (duda stane okoli 54 funtov ali 108.000 dinarjev) in še dražje narodne noše. Kompletna narodna noša z nešteti srebrnimi obeski, pasovi in čako iz novejih peres velja nič manj kot 135 funtov ali 270.000 dinarjev. To so nedvomno tudi za Angleže veliki denarji, pa vendar mislim, da so vzroki za premajhno zanimanje za folkloro tudi drugod, tudi tu na otoku sem namreč opazil, da čas neusmiljeno lomi staro. — S. Beznik

RANJEN PO VOJNI
Minister vojnega ladjevja Združenih držav John Connally, ki se je odlikoval kot vojak v drugi svetovni vojni, je dobil pri pregledu častne čete v Austinu v Texasu rano, ki jo je povzročil zaradi izpolnjevanja vojaških povelj neki dušatelj vojne akademije. Slušatelj je pri pregledu orožja zadel častnega gosta z bajonetom nad levim očesom in ga pri tem ranil. Connally je po tem tragičnem dogodku dejal: „Stari leta vojne nisem dobil na fronti niti najmanjše praske, zdaj pa se mi zgodi takšna smola.“

PONUDBA ZA KNJIGO
Vješčaslav Molotov, ki je znan kot Stalinova desna roka v mnogih čistkah in voditelj protipartijske skupine je dobil od neke ameriške založbe zelo prikupno ponudbo, da napiše knjigo o sovjetskih voditeljih, ki so se zvrstili v njegovem življenju na kremenjskem odru. — Honorar za to knjigo je izredno visok, in sicer 10 milijonov dolarjev. Molotov je ponudbo odklonil.

DRŽAVNA BLAGAJNA
Blagajna britanskega finančnega ministra Selwyna Lloyda je zopet v redu. Pred kratkim je minister iz svojega žepa plačal britanski državni dolg iz leta 1777 v višini 18 dolarjev cerkvi v Philadelphiji. Britanski vojski so v tem mestu zžgali leseno ograjo, ki je obdajala župno cerkev. Predsednik ameriškega združenja inženirjev in tehnikov pa je britanskemu ministru pred dnevi vrnil 18 dolarjev z obrazložitvijo, da bi bilo treba požgati vse ograje med Veliko Britanijo in ZDA.

NOGOMETNA TEKMA IN ZAKON
Brat maroškega kralja Hassana II. Mula Abdallah je moral na ukaz svojega brata prekiniti medeni mesec in si s svojo ženo Lamlo ogledati nogometne tekme med Marokom in Španijo. Maroški princ se je poročil z mlado Libanenko pred mesecem, ko je ta razglasila zaroko s sinom arabskega kralja Sauda. Zaroka pa je bila samo zanka, da bi prisilila maroškega princea na odločitev.

Rekli so...

- »Nevarnost splošne nuklearne vojne med Vzhodom in Zahodom je tako majhna, da si zaradi nje ne splača beliti glave.«
Bernard Montgomery, britanski feldmaršal
- »Dolgo smo že prepričani, da ameriške žene želijo mir.«
Nina Hruščeva, soproga sovjetskega premiera
- »Moj mož pozna vojno iz lastnih izkušenj. Prepričana sem, da bo storil vse, kar je v njegovih močeh, da jo prepreči.«
Jacqueline Kennedy, soproga predsednika ZDA
- »Zahodna politika v berlinskem vprašanju je resnično v slepi ulici, če isti dan izjavi francoski zunanji minister Couve de Merville, da pogajanj v skorajšnji prihodnosti ni pričakovati, britanski premier Macmillan pa trdi, da se je trenutek razgovorov približal.«
Izvešček iz nemškega časopisa »Frankfurter Rundschau«
- »Besede pokol do sedaj nismo prevajali v francoščino. Po zaslugi prefekta pariške policije je ta praznina sedaj izpopolnjena. Nemška policija je za časa vojne postopala z zaprtimi Zidi manj svinjsko kot postopa francoska policija z zaprtimi alžirskimi voditelji.«
Jean Paul Sartre v prepovedanem časopisu »Les Temps Modernes«
- »Nisem prišel v Moskvo, da bi jedel kaviar. Ne pristojta mi naziv kockajlskega veleposlanika. Zelim biti motor in ne zavora.«
Dr. Hans Kroll, zahodnonemški veleposlanik v SZ

Piratstvo ima svojo zgodovino in običaje. Morski roparji, ki so napadali trgovske ladje, so bili posebna vrsta zločincev. V današnjem času se piratstvo uporablja tudi v politične namene. Znani so francoski napadi na številne trgovske ladje, ki prevažajo tovore v arabske dežele. Francosko politično piratstvo si je pridobilo posebno mesto tudi z ugrabitvijo vodilnih osebnosti alžirskega upora.

Osemnajstega oktobra 1956 je bil Ben Bela na čelu delegacije, ki je iz Kaira odpotovala v Rabat na sestanek z maroškim sultanom in princem Mula Hassanom, sedanjim maroškim kraljem. Sestanek je trajal 3 dni in pot je alžirske voditelje vodila naprej v Tunis. V zadnjem trenutku so sklenili, da Ben Bela in njegovi štirje ministri, ki so ga spremljali, odpotujejo iz Kaira v Tunis z redno letalsko zvezo maroške letalske družbe »Air Atlas al Marocco«. Ben Bela je imel polni list na ime nekega egiptovskega trgovca. Posadka letala je bila francoska.

Dvomotorno letalo se je izognilo alžirski obali in se usmerilo proti Palmi de Mallorca, kjer naj bi se oskrbelo z gorivom. Pri vzletu letala so dobili poziv:

- Halo, halo, pozivamo vas, da se spustite v Alžiru!
 - V imenu koga govorite, je vprašal poveljnik posadke.
 - V imenu francoske vlade.
- Glavni pilot je nekaj časa razmišljal in odgovoril.

ZAPORNICI V GRADU TURQUANT

- Mi smo uslužbenec tuje letalske družbe in se nad francoska sporočila ne tičejo.
 - Uradniški glas z letališča ni bil zaradi tega zmeden. Pomavljal je sporočilo.
 - Vlado navadite. Pristanite v Alžiru. Spustite se v Alžiru!
- Poleg alžirskih voditeljev so bili v letalu maroški, francoski in ameriški novinarji, ki niso slutili kakš-

no redko časopisno poročilo jim pripravljajo.

Posadka se je posvelevala. Končno so sklenili, da poslušajo Francoze, čeprav so jim iz sedeža letalske družbe prepovedali, da bi pristali na alžirskem ozemlju. Najtežja naloga je bila naložena stewardessi, ki bi v primeru suma morala preprečiti potnike, da naj letalo nadaljuje pot brez esrembe.

— Prilili smo v nemirno področje! — Je pojasnila stewardessa potnikom, ko je zasenčila okna. Ta čas je letalo v temni noči krožilo nad morjem, da bi pridobilo na čas. Končno je stewardessa sporočila: — Privežite pasove! Za 15 minut pristajamo na turškem letališču. Ko je letalo pristalo na letališču je posadka stopila skozi sprednja vrata. Četiri letala so zaslišali polletne jepe. Potniki, ki niso vedeli, kaj se dogaja, so strme opazovali. Vstopil je neki častnik

Črno na belem

letalnice. — Rekel je: — Roke kvitni! Ben Bela je zadržal prisotnost duha in vprašal: — Ka, to pomeni? Kje smo pristali? — Na alžirskem letališču. To pomeni, da ste aretirani! Svet je to vest sprejel z začudenjem. Francozi so hoteli opravičiti svojo piratsko gesto z različnimi izgovori. Prišlo je do protislovnih zborovanj v arabskih deželah. Arabika liga je ugrabitev Ben Bele označila kot »nečloveško krčenje človeških pravic, ki so zajamčene z listino Združenih narodov.«

Ko so Ben Bela na alžirskem letališču okovali roke, je francoskim oficirjem dejal: — S tem ne boste ničesar dosegli. Alžirija bo izvojevala svojo samostojnost tudi brez nas.

Zapiski o pomorščakih in svetovnih pristaniščih

MORNARSKI VOZEL

Od mladih nog si ljudje vtepajo v možgansko skorjo predstavo, da so pomorščaki puščavniki na morju, ki se ob luških sirenah kakor razdraženi sršeni razbežijo po javnih hišah. Kdor ima ob pripovedovanju raznih zgodbic z morja kaj soli, ta ob priljubljeni mornariški pijači rumu prešteje kalorično vrednost te pijače na lestvici pijac in tako je prišlo do glasov da so mornarji po značaju pijanci in ženskarji. V nekem nemškem ljudskem leksikonu — domačih strokovnih razlag za pomorščake še vedno nimamo, najbrž zato, ker še vedno ne vemo, ali spadajo k sesalcem ali k ribam, druge strokovne razlage, ki izhajajo iz ljudskega izročila pa so preveč ponarodele in jih nihče ne jemlje resno — sem prebral, da beseda pomorščak pomeni skupno oznako za več zvrsti dela v trgovskem pomorstvu. Med pomorščake uvrščajo različne poklice: od kuharja in mazača pa do ladijskega poveljnika z zlato obrobljenim pokrivalom.

Vsa večja svetovna pristanišča imajo podgane in proslitutke. Ladje v njih prihajajo na znak zelenih luči. Tudi prostitutke se ravnaajo po zelenih lučeh. Pristanišča so za pomorščake »nebesa na zemlji«, kjer izprazni denarice in si ogledajo ženske noge. Zakaj na morju so spalnice brez zakonskih postelj in na ladijskem krovu ni prostora za žensko telo. Morje pozna samo alge in ribe, sol in ladijske sobe, iz katerih ni mogoče pobegniti pod okno dekleta. Zato se v te sobe zaklepajo pomorščaki z vsemi svojimi človeškimi strastmi in rja razjeda njihove ladje in njihova srca. Ladje opricho tega redno barvajo, človeškega razpoloženja pa ni mogoče pobarvati.

Najbrž še nihče ni postal pomorščak zaradi denarja in zaradi tega, ker ga je zapustilo dekle. V svetovna pristanišča prihajajo pomorščaki kosmati in stari, umazani in mladi, belci in črnci, in vsi enako sovražijo in ljubijo morje. V teh pristaniščih so že davno spoznali, da imajo naše ladje najmlajše pomorščake in da dekleta silijo vanje, ne zaradi denarice, temveč zaradi mladosti.

KRST NA LADJI

Gorenjska je daleč od svetovnih pristanišč in morskih poti. Človek v naših krajih le redko sreča pomorščaka. Prihajajo na kratke dopuste kakor vojaki. Pa vendar naši fantje, vitreani na jugoslovanskih trgovskih ladjah, izrabijo vsako priliko, da za nekaj dni obiščejo deklet, starše, prijatelje, ko njihove ladje čakajo v pristaniščih na novi tovor. Ladje ne čakajo. Zato je treba hiteti s pogovori. Ladje vozijo po vozni redih in pomorščaki, ki so nam pripovedovali svoje vtise s potovanj okoli sveta, so dobro vedeli, kdaj bo njihova ladja natovorjena in kdaj se morajo vrnati na »jekleno kamelo«.

Dva kranjska pomorščaka sta napravila pred kratkim pot okoli sveta. Plovba je trajala skoraj šest mesecev. Pomorščaka sta v tem

kratkem času doživela štiri letne čase, prepotovala vse svetovne oceane in številna morja. Plovba je bila dolga tisoče morskih milj.

Pomorščaki imajo svoje običaje. Tisti, ki gredo prvič čez ekvator, se morajo krtiti. Obred je podoben brucovanju, s to razliko, da gre pri pomorščakih za pravi krst. Slinčnost z brucovanjem pa je v humorju, s katerim je ta obred preiskan. Pomorščake, ki prvič prečkajo ekvator, polijejo z morskovo vodo, spovedajo si jih z različnimi šalami in povrhu morajo dati še za pijačo. Krst ne poteka brez stare mornariške pijače, ruma. Ko je obred opravljen, dobijo vsi »novorojenčki« kratek list, ki jim služi kot dokazna listina, da so prečkali ekvator in s tem prestopili prvo

oviro, ki vsakega izkušenega »pomorskega volka« čaka.

Popoldan je prost. Pripeka v Indijskem oceanu je podobna peklu. Krščeni so okrasili ladjo in veselje prihaja iz vročine. Beseda »ženska«, ki je na ladji menda najbolj pogosto izgovorjena, dobi svoj smisel v rumu. Po starem latinskem reku je najbrž tudi v rumu veliko rosnice.

STARI RIBNICAN IN KALIFORNIA

San Pedro, Long Beach in Wilmington so pristanišča v bližini ameriškega velenesta Los Angelesa. Pristanišča so umazana in voda mračna od mazel in odpadkov. V teh pristaniščih skozi roke žerjavov in dvigal ne vidiš koščka neba. Toda ljudje poznajo imena naših ladij. Ne poznajo jih vsi. Poznajo jih naši izseljenci, ki vidijo v teh ladjah obraz svoje dežele. Točno vedo za prihode naših ladij in čakajo jih z odprtimi rokami.

Ura je štiri. Jutra v ameriških pristaniščih so podobna izrošeni starci. Na ploščadi pred pristaniščem čaka ob zboru galebov stari Ribnican svojo ladjo. Slovensko ladjo z napisom »Gorenjka«. Ta človek, ki si je bogastvo ustvaril z zbiranjem eunj in odpadkov, čaka naše pomorščake.

In ladja se vsidra. Pomorščaki prihajajo iz ladijskega trupa kot črna ščurki. Ribnican jih ima rad. Včasih v teh ameriških pristaniščih zapojejo slovenske narodne in takrat jih stari Ribnican redno povabi na svoj vrt, kjer jim pripravi kisel zelje, žgance in kranjske klobase. Ljudje tudi v tujih deželah kuhajo na stari način. — Zdravko Tomažej

Potopis jeseniških gledališčnikov

Nepozabni Monaco

Monaco je kamenit ri, na katerem sta knežja palača in staro mesto, ki se brez prehođa živa v Monte Carlo (to je samo delno v posesti kneževine), mejo s Francijo pa si lahko bolj misliš, kot pa jo vidiš. Ri in v stinski breg postavljeno naselje, tako da sprehod po Monacu in Monte Carlu terja vsaj rahlo alpinistično tradicijo, tvorita varen pristaniški zaliv. Pogled na številne jable vseh oblik in velikosti pove, da se tu zbirajo zdeloglašeni petični ljudje. Zivliski trg nekaj minut višje pa je prav tak kot povsod na svetu, kjer prebivajo tudi preprosti in delovni ljudje, ki imajo dovolj skrbi s tem, da si zagotovijo vsaj vsakdanji kruh. Sicer pa v Monacu govorijo francosko, valuta je francoski frank in razen teritorialne suverenosti in tega, da monaškimi državljanom ni treba plačevati davkov in služiti vojaštine, ni razlik s Francijo.

V hotelu »Siecle« (Stoletje) smo bili po zaslugi hotelskega osebja hitro razporejeni po ne ravno modernih, toda lečnih sobah. Se prej pa smo doživeli dvoje presenečenj. Pojavil se je tov. Smon, ki je za Ljubljani hitro uredil vizo in se za nami v Monacu pripeljal z ekspresom oz. je prispel pred nami. Torej spet smo bili vsi! Drugo presenečenje pa je bila skupina ljudi na terasi hotela, ki nas je sprejela z

aplavzom. Bili so Luksemburžani, ki so odigrali svojo predstavo že v ponedeljek in so bili nastanjeni v istem hotelu kot mi.

Ob 12. uri smo peš krenili v festivalsko pisarno v Studiu de Monaco, z rahlim hrepenenjem po vabljivih posteljah v hotelu. Sprejem v Studiu je bil priščen in nikakor hladen, kot so pomotoma pisali naši časopisi. Le sprva je bil iz čisto uradne plati malce zadržan, zakaj

Najbolj pogosta misel vojakov in pomorščakov

organizatorji so bili v skrbeh, da nas enostavno ne bo. Za to so imeli vzroke. Bili smo edina skupina, ki ni poslala zasedbe in kratke vsebinske igre, bodisi da se nismo razumeli ali pa je šla pošta po zlu. Bili smo edina skupina, ki je bila brez prevajalke in spremljevalke, ker naš konzulat v Marseillu na prošnjo festivala, da naj jo preskrbi sploh ni odgovoril. Razen tega pa smo prišli v Monaco še z dvema urama zamude. Toda dejstvo, da smo tu, da imamo s seboj reprezentativne gledališke liste v francoščini in angleščini in da smo zadovoljni tudi s prevajalko, ki zna nemško, je vse skrbi odplavilo. Ob kozarčih šampanjca in bliskanju fotokamer so nam razdelili spominska darila in festivalske značke in v prijetnem razpoloženju je prehitro minila ura. Pozdravil nas je generalni sekretar festivala simpatični in debelušni g. Guy Brousse, in sicer tako pri-
(Nadaljevanje na 8. str.)

PRVI ITALIJANSKI SATELIT - Prvi italijanski satelit bodo po načrtih, ki so jih napravili, izstrelili najkasneje do začetka leta 1964. V decembru letos bodo v Italiji izdelali podrobni načrti za vsomirske raziskave. Pri urejanju tega načrta bo sodelovalo okoli 600 strokovnjakov iz različnejših industrijskih podjetij.

ATOMSKI REAKTOR NA JUZNEM TEČAJU - Prvega marea prihodnjega leta bodo spustili v obratovanje v ameriškem oporišču na južnem tečaju nuklearni reaktor, ki bo oskrboval z električnim tokom ameriške znanstvene in raziskovalne odprave. V načrtu imajo zgraditev treh takšnih izvorov električne energije.

TOVORNJAKI NA ELEKTRICNI POGON - Neka ameriška tvrdka je izdelala sistem električnega pogona tovornjakov in drugih vozil na štiri kolesa. Menijo, da bo ta izum nekega dne korenito spremenil potniške in tovarne avtomobile. V novem vozilu motor poganja generator, ki proizvaja električni tok. Pri vsakem kolesu je pritrjen majhen električni motorček, ki poganja kolesa. Menjalne frekvence urca električni tok, ki teče do štirikolesnih motorjev. Na ta način so teže tovornjakov zmanjšali približno za eno tona. V tovarni so mnenja, da bodo novo vozilo preizkusili na cesti še pred koncem leta.

IZDELKI IZ DIMA - Dim iz mnogih piteburških jeklarov so začeli izrabljati za najrazličnejše izdelke. Po tem dimu je bilo mesto dolga leta znano kot najbolj zaprašen ameriško mesto. Dim so začeli predelovati v razne kemikalije, ki jih uporabljajo pri izdelavi raznih barv, razsrebliva, najlona, kozmetičnih sredstev in parfuma. Drugi važen izdelek je posebno lepilo za lepilne kosti, po katerem bolnik že po nekaj urah lahko hodí z zlomljenimi kostmi.

REZERVNO SRCE,

sladka voda v morjih in veliko znanstvenikov

V bližnji prihodnosti bo človeštvo moralo rešiti dva osnovna problema: kako pridobiti več hrane in več pogonske energije. Do konca tisočletja se bo število ljudi najbrž podvojilo, kar pomeni, da bo takrat živele na zemlji okoli 5 milijard prebivalcev. To pomeni, da bomo morali zagotoviti skoraj trikrat toliko hrane kot je pripravimo sedaj, če upoštevamo, da bo življenjska raven narasla.

Ali je to mogoče? Po sedanjih izkušnjah v kmetijstvu to ne bo delalo posebnih preglavic. Spremembe bodo nastale v prehrani. Prevladoval bo vegetarijanski način prehrane.

REZERVNO SRCE

Med znanostmi ima največje izglede biologija. Biološka revolucija se je že začela. Izumi, ki bodo najbrž sledili, bodo ovrgli stare poglede na osnovne zakone življenja, vpliv bolezni bo manjši in najbrž bodo odkrili tudi skrivnosti staranja in ga preprečili. Človek bo imel možnost, da vpliva na svoj biološki razvoj.

Vzemimo za primer presajevanje človeških organov. Znanosti je že uspelo, čeprav ne v vseh primerih, da zamenja obolele ledvice z zdravimi. Na koncu našega stoletja bo takšno presajevanje mogoče tudi za srce in druge organe. V bolnicah bodo hranili sveža srca, pljuča in druge organe, kot je to danes primer s krvjo.

Da bi zadovoljili potrebe v hrani, v rastlinski in živalski, je potreben izum, ki sodi v fiziko: zmanjšanje količine soli v morski vodi na stopnjo, ki ne bi škodovala sedanjim suhozemskim rastlinam. Za gotovo lahko trdimo, da bo takšno odkritje prišlo še pred koncem stoletja in da bo bistveno vplivalo na dežele, ki nimajo dovolj vode. Ta sprememba bo največjega pomena za dežele Srednjega vzhoda.

Ko bo zagotovljeno dovolj hrane ostane samo še problem pogonske energije. Vsak prebivalec Zahodne Evrope porabi sedaj letno približno energijo 5 ton premoga. Količina te energije je enakovredna delu 50 sužnjev. Ko so bile Atene na višku svoje gospodarske moči, je na vsakega prebivalca prišlo pet sužnjev.

Povsod na svetu ljudje nimajo enakih pogojev za življenje. Pone-

ko je potrošnja energije na prebivalca celo manjša, kot je bila v Atenah. Do konca stoletja pa bodo tudi najsiriomašnejše države štirikratno povečale atensko povprečje. Vse to bi bile prazne sanje, če v zadnjih letih ne bi iznašli nuklearne energije. Dobra stran atomske energije ni samo v njeni moči, temveč je tudi pripravna, da jo lahko procesamo tja, kjer jo potrebujemo. Na prehoju v novo tisočletje ne bo več na Zemlji vasi, ki ne bi imele električne razsvetljave in strojev na električni pogon.

Atomska energija in uporaba avtomatizacije bo omogočila enakomerno razporeditev industrije. Tovarne ne bodo vezane na velika mesta. Zelo verjetno se bo prebivalstvo velikih mest razšlo in bo živele v manjših naseljih.

PREDMETI BREZ TEŽNOSTI

Naštel smo nekaj odkritij iz biologije in fizike, ki bodo najbrž postale stvarnost pred vstopom v novo tisočletje. Ali obstaja izum, ki bi lahko korenito spremenil naše življenje?

V mislih imamo izum, o katerem je l. 1780 govoril Benjamin Franklin. Ko je v Parizu iskal pomoč za Ameriko, je pisal v London takratnemu znanstveniku Josephu Priestleyu naslednje pismo:

-Hitri razvoj znanosti me včasih prisili, da razmišljam, zakaj sem se

tako zgodaj rodil. Nemogoče si je zamisliti, kakšno oblast bo imel človek nad naravo v nekaj tisočletjih. Mogoče bodo takrat iznašli zakon, ki bo odvzel predmetom težnost. Stvari bodo dobile absolutno lahkost in premeščali jih bodo po volji.

Ni podatka v znanstvenih raziskavah, da bi lahko trdili, da smo bližje takšnemu odkritju, ki si ga je zamislil Amerikanec leta 1870. Ne vemo pravzaprav dosti več, kot sta vedela Franklin in Priestly. Na poznamo skrivnosti, ki masi daje lastnost teže. Ni pa izključeno, da kakšen um ne reši te uganke. To bi bil vsekakor epohalen izum.

VEČ ZNANSTVENIKOV

Zanimivo je prerokovati izume v biologiji in fiziki. Toda to ni najvažnejše v življenju. Prihodnost ni odvisna od fizike in biologije, temveč od človeka. Najvažnejše je, kako bodo novi izumi služili človeku. Kalkule bodo možnosti ljudi v družbi, da razvijejo svoje sposobnosti in koristijo skupnosti ter najbodo v delu zadovoljstvo? Očitno je, da iz leta v leto pridobivamo več tehničnega znanja pri delu. Spričo tega naraščajo potrebe po tehnično izučeni strokovnjakih, rabimo vedno več inženjerskih in znanstvenih delavcev na vseh področjih.

Nobena država na svetu nima dovolj tehnično izloanih strokovnjakov. To ni posledica nenadarnosti ljudi, temveč odraz prilik, v katerih strokovnjake zelo počasi bomo. Med prebivalstvom so zlate rezerve nadarjenih ljudi na različni ravni: od delavca do najvišje izobraženih ljudi. Število teh se bo z leti vedno večilo.

odnosi med ljudmi

Francoski književnik in Nobelov nagradenec za leto 1952 Francois Mauriac je zapisal: Če bi ob koncu leta sešteli vse ure, v katerih smo sovražili tiste, ki jih imamo pravzaprav nad vse radi, bi bili začuden.

Bi nas res začudilo nepričakovano visoko število »tihih« ur? Vsekakor bi kazalo o tem nekoliko raz-

zoriti, da se otrok ne sme igrati s priborom in prezri, da ste bili prav tedaj zelo zaposleni pri štedilniku, medtem ko je on prebiral časopis.

Mnogi zakoni škripljejo kot stara vrata. Mogoče so nam v današnjem času živeci res preužrjeni in zato preostro reagiramo na vsako malenkost. Toda nesposobnost oproščanja pri majhnih spodbujanjih nam lahko postopoma doobra zagreni življenje. Ali torej ne bi bilo boljše razumeti, pozabiti, opravičiti?

Mjune male

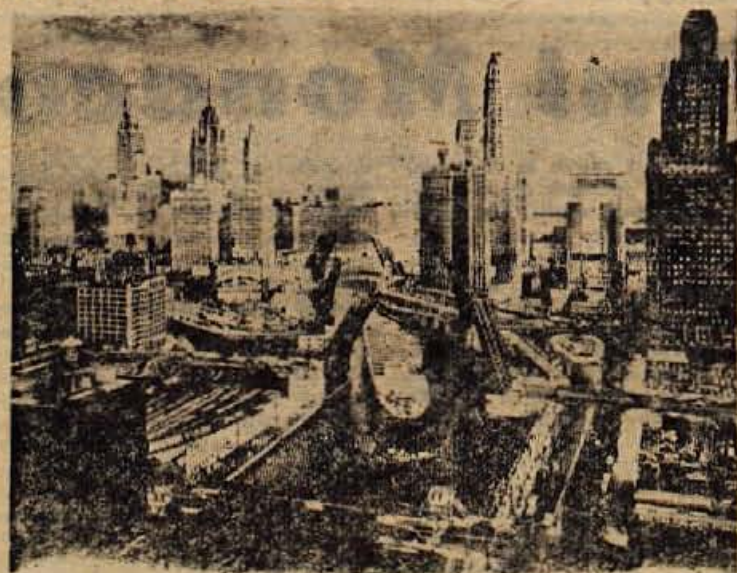
CESA ON NE RAZUME

Takoj po kosilu ga prav gotovo zanima, kaj naj bi bilo za večerjo. Sit je in razmišlja o tem, da bo čez nekaj ur spet lačen.

Moški ne cenijo v tolik meri razne pomembne datume kot žene. Zato je bolje, da ga pravočasno spomnite na svoj rojstni dan, kot pa da potem jočete.

Ne poizkušajte ga celo popoldne voditi po trgovinah, da bi keneno kupili blago, ki ste ga videli že v prvi trgovini. Žene rade izbirajo in ogledujejo, moški pa take izgube časa nikoli ne bodo razumeli. Vse popoldne bosta torej na robu prepira.

Ker ni potrebno, je najbolje, da

vodni kanal St. Lawrence povezuje Chicago z Atlantskim oceanom. Ta vodna pot, ki je bila dograjena 1959. leta bo pripomogla, da bo Chicago postal eno izmed največjih svetovnih pristanišč, čeprav je od morja oddaljen 1600 kilometrov. Številne trgovske ladje bodo lahko prihajale do mesta. Do leta 1965 bo čilnsko pristanišče sprejelo in odposlalo po drugi milijon ton blaga. Na silki plovejo ladje skozi številne gibljive mostove, ki so jih zgradili na reki Chicago

ROJSTVO

Rojstvo glasbenega filma sovpada z rojstvom zvočnega filma. Prvi zvočni film je bil nekakšna filmska opera - Don Juan (1926), že naslednje leto pa je Al Jolson nastopil v Pevcu jazza, ki ga imamo lahko za prvi musical (izg. mjuzikl). Musical se je razvil na temeljih ameriške glasbene tradicije, in sicer predvsem na naslednjih treh: odrski nastopi potujočih pevcev sredi prejšnjega stoletja (minirel show), newyorški brat pariških «Folies Bergeres» - Ziegfield Follies in broadwayske «glasbene komedije» (musical comedy). Kar se tiče vsebinskega in splošnega oblikovnega značaja musicala, si lahko izposodimo kar definicijo za njegovega gledališkega kolego - ta pa je igra z glasbo, pogosto šega-vega ali satiričnega značaja, površne dramatske zgradbe s pevkimi in plesnimi točkami.

Tej raznovrstni naravi musicala tiči tudi glavni problem, ki ga je treba premagati, če naj nastane dobro delo - kako čimbolj neprisljano povezati bolj ali manj realistično dogajanje z malone povsem

nerrealnimi pevkimi in plesnimi vložki ter ustvariti iz teh dveh elementov zaključeno celoto. Rešitev tega problema je bila enkrat boljša, drugič slabša, bilo je pač odvisno predvsem od režiserjeve umetniške sile in obvladanja filmske tehnike, v veliki meri pa tudi od sposobnosti drugih sodelavcev. Zakaj kvaliteta in uspeh musicala sta še kako tesno, neločljivo povezana s svežino in privlačnostjo glasbene partiture, z bogastvom in domiselnostjo dekorja, scene, kostumov, s spretnostjo plesalcev pa z okretnostjo kamere.

1930 - 1940

Musical se je po prvih, še negotovih korakih, s katerimi je predvsem še opravljal nalogo popularizacije zvočnega filma, razvil v tridesetih letih do svoje dokončne oblike in to predvsem s filma Bubyja Berkeleyja in Freda Astairea. Berkeley je dosegel svoj vrhunec z režijo plesov v «42. ulici», ki je obenem tudi značilen primer monumentalne revijaste smeri v glasbenem filmu, ki jo je zastopal: uporabil je razkošna prizorišča, a se pri tem še tudi podal z odra na ulico, se poslužil vrtljivega odra in plavalnih bazenov, mojstrsko vodil

naravnost mehanično natančno sinhronizirano množico plesalcev, ki jih je znal komponirati v zanimive geometrične like - kolesa, spirale.

Fred Astaire je po enako mogočnem začetku v «Plešočih gospe» leta 1933 ubral drugačno pot. Ustvarjal je (sicer le kot plesalec in koreograf nekaterih solističnih točk, vendar moramo upoštevati, da je lahko izbral, v kakšnem musicalu bo zaplesal) vse intimnejše, bolj osebne filme, v katerih je znal ples vse bolj tenkočutno navezati na situacijo. Predvsem pa je bil seveda že takrat Astaire - sinonim neprekosljivo elegantnega, dovršeno lahkega, sproščene, prefinjenega, a vendar toplo neposrednega, modernega, a hkrati klasično umirjenega plesa. Vedno svež in lahkoten je enako neubranljivo privlačen v Cilindru iz leta 1935 kot v nedavnih filmih Smešen obraz ali Pojmo v dežju.

1940 - 1950 in naprej

Razvoj pa se ni ustavil, ampak je šel v naslednjem velikem desetletju musicala (456 tovrstnih del) po zaslugi nekaterih novih ustvarjalcev naprej - mimo ustaljenih formul Berkeleyja in Astairea, ki sta sicer še nadaljevala z delom. Najčastnejše mesto med njimi pripada gotovo Gene Kellyju, ki je v

Sophia Loren se je z izredno igro zopet uveljavila v filmu «Madam Sans-Genes»

Prizor iz lanskoletnega kandidata za Oskarja «Dom na griču»

se izognete pripombam na račun njegovih sorodnikov. Predvsem pa morate vedeti, da tako dobro kot njegova mati ne kuha nobena druga žena na svetu, vi pa še posebno ne.

Se pred poroko vam je rekel, da vas ima rad. Verjeli ste mu in zanj je stvar opravljena. Nerazumljiva so mu torej prepogosta vprašanja: ali me ljubiš?

Zadnja stvar na svetu, ki ga zanima, so prav gotovo sentimentalne prigode vaših prijateljic. Zato ga ne morate z njimi.

lover, ki ga nosite že tretje leto? Zene velikokrat napravijo celo tragedijo zaradi drobnih laži. Toda te so največkrat v rabi le zaradi tega, da ne bi bilo potrebno stvari na dolgo in široko razlagati.

Večina mož želi predvsem to, da se počuti doma udobno, ženi pa ne gre v račun, da je prebran časopis obležal na tleh poleg kavča, umazana stajca poleg zaboja za umazano perilo in da prenekateri možje raje ničesar ne večerjajo, kot pa da bi si morali sami kaj pripraviti.

nevarnosti

Nikoli ne bo razumel, da ljudje premišlujejo o drobnih in nepomembnih stvareh, zato ne drezajte vanj z neprestanimi vprašanji: ali se spominjaš?, kako je bilo takrat?, s katerimi bi radi načeli pogovore o raznih majhnih doživljanjih ali celo opravljali svoje znanec.

CESA ONA NE RAZUME

Večina žena ne razume, da je v časopisih res toliko zanimivega, da je vredno za branje oddvojiti toliko dragocenega časa, kot stori to večina mož.

Prav tako žena ne razume, da mož ne opazi, če ima novo obleko. Se vam je mogoče že kdaj zgodilo, da je mož pohvalil vaš «novi» pu-

Takih primerov je seveda še nešteto. Verjetno boste rekli, da so vse to drobnarije, o katerih se ne splača govoriti. Toda kadar smo nervozni, take drobnarije vse preredi zavzamejo velik obseg. Mnogi zakonci, ki se razdvajajo, po dobrem premišleku doumejo, da so jih k temu privedli prav majhni nesporazumi, zaradi katerih so se pogosteje prepirali in končno privedli tako daleč, da se ne trpijo.

Predvsem je treba velikokrat pomisliti še na nekaj: Niti mož niti žena se nista rodila tistega dne, ko sta se prvič srečala. Vsak izmed njiju je imel še pred tem svoj okus, svoje navade, svoje ideje, svoje prijatelje... - M. S.

Novo doma

Kragujevačka tragedija je končno zapisana tudi na filmskem traku, in to v dokumentarnem filmu (UFUS) «Poklicali so tudi V3», ki ga je pred kratkim posnela ekipa Milenka Sirbae (režija) - Dragoljub Karadžinović (kamera) - Dušan Radić (glasba).

Novo na lujen

Ljudje se po vsem svetu radi smeji in zato v vseh filmskih deželah nastajajo tudi komedije. Tako tudi na Poljskem. Stanislaw Barca je posnel komedijo «Mož svoje žene» na račun priljubljenosti športnikov - v tem primeru športnice, ki jo igra Aleksandra Zawierusanka, njenega moža - glasbenika pa Bronislaw Pawlik. Wejciech Has je režiral romantično komedijo «Ločitev». Glavni vloge igra Lidia Wysocka in Wladyslaw Kowalski. Walina Bielinska in Wlodzimierz Haupe pa sta po svojem scenariju režirala satirično komedijo «Srečni Toni» na temo stanovanjskih težav varšavskih mladoporočencev Czeslawa Wollejka in Terese Szmigielowne. Marlon Brando, Elji Okada in gledališki igralec Arthur Hill bodo nastopili v «Grdem Američanu» producenta in režiserja Georaea Englanda.

sodelovanju z nekaterimi najpomembnejšimi režiserji tega žanra - Minellijem, Watersom, Sidneyjem, Donenom - predvsem obogatil ples v glasbenem filmu z odkrivanjem novih izraznih možnosti, razen tega pa doprinesel tudi k razvoju koreografije in režije musicala. Delde z naslovne strani, Amerikanec v Parizu, Pirat, Pojmo v dežju, Plesalke - vsem tem in še mnogim drugim je vtisnil svoj osebni pečat kot izrazno zelo močan in vedno človeško topel in pristen igralec. Vincente Minelli združuje s čutom za komercialnost svojih del tudi tenak posuh za dekoracijo in kostume ter za oblikovanje scenarija in karakterizacijo oseb, zato se lahko tudi na področju musicala pohvali s takimi uspehi, kot so Koča na nebu, Yolanda in tatič, Amerikanec v Parizu, Pirat, The Band Wagon, Brigadoon, Gigi. Stanley Donen je ustvarjalec, ki

skuša glasbenemu filmu dati globlje vsebino, večnih v satirični, včasih spet v poetični obliki in je eden najpomembnejših sodobnih režiserjev te vrste. Če si priključimo v spomin samo naslove nekaterih njegovih del, nam bo stopila pred oči podoba tega ustvarjalca - Pojmo v dežju, Sedem nevest za sedem bratov, Smešen obraz, Risarka modelov. Kot povsod je torej tudi v musicalu odvisno od Astaireov, Kellyjev, Minellijev in Donenov ter njim enako polnokrvnih in umetniško zrelih ustvarjalcev, ali gledamo samo bolj ali manj zabavne, razkošne, pisane slikanice ali pa dela resnične vrednosti. Ali vam ugaja Kelly bolj kot Astaire - to pa je samo stvar okusa, ki za primerjanje vrednosti del enega in drugega ni odločilna. Zaenkrat plešeta in pojeta še oba - zato izbirajte. Dušan Ogrizek

Odlomek, ki ga objavljamo, je zaključni del novele velikega francoskega literarnega ustvarjalca Vercorja. Novela »Molčanje morja«, ki je izšla v knjižni pod naslovom »Oči in svetloba« je nastala leta 1941, ko so Nemci podjarmili Francijo. Avtor je prizadeto angel v notranji svet nemškega izobraženca — umetnika, ki je od nemške okupacije pričakoval marsikaj drugega kot pa barbarsko uničevanje. Kazočanar se javi na fronto. Notranje globine dela, ki je vsežalost izredno pretresljiva, ni moč opisati.

Glas je naposled pretrgal ta molk. Bil je blag in nesrečen. Imel sem prijatelja. Brat mi je bil. Skupaj sva se učila. V Stuttgartu sva stanovala v isti sobi, v Nürnbergu sva skupaj prebela tri mesece. Ničesar nisva storila drug brez drugega: jaz sem mu igral svojo glasbo, on mi je prebiral svoje pesmi. Bil je čustven in romantičen. Toda zapustil me je. Šel je. Brat svoje pesmi v München, novim tovarštem. On je bil tisti, ki mi je neprenehoma pisal, naj pridem in se jim pridruživim. In njega sem videl v Parizu z njegovimi prijatelji. Videl sem, kaj so napravili iz njega!

Počasi je zmajal z glavo, kakor da ga boli, ker mora odbiti neko prošnjo.

»On je bil najbolj boson! Družil je jezo s smehom. Zdaj me je ognje-vito pogledal in kričal: »To je strup! Živali je treba vzeti strup! Zdaj spet me je s koncem kazalca lahko vokal po želodcu: »Zdaj jih je hudo strah, ah, ah! bojijo se za svoje žepce in za svoj trebuh — za svojo industrijo in svojo trgovino! Nič drugega jim ni v mislih! Maloštevilnim drugim se prilizujemo in jih uspavamo, ah, ah!... Lahko bo ilol! Smejal se je in obraz mu je bil ves rožnat: »Dušo jim zamenjujemo za skledo keč!«

Werner si je oddahnil.

Rekel sem: »Ali mislite pretehtati to, kar počenjate? Ali ste PRETEHTALIT?« Odvrnil je: »Ali mislite, da nas je tega strah? Naša bistrovидnost je drugačnega kova!« Rekel sem: »Torej boste zaprčitali ta grobi — za zmerom!« Dejal je: »Gre za življenje in smrt. Za zavojevanje je sila dosti: za obvladovanje je premalo. Dobro vemo, da z vojsko ni mogoče ničesar obvladati.« — »Toda za ceno Duha!« sem vzkliknil. »Ne za to cenalo!« — »Dub ne umre nikoli,« je rekel. »Ze drugačne reči je doživel. Iz svojega pepela se na novo poraja. Zidati moramo za čez tisoč let: najprej je treba podirati.« Gledal sem ga. Gledil sem na dno njegovih jasnih oči. Bil je odkritosrčen, da. To je najstrainejše.

Njegove oči so se široko odprle — kakor da vidi ostuden umor:

»Storili bodo, kakor govorite!« je zaklekal, kakor da bi mu ne bila že moralna verjeti. »Preudarno in vztrajno! Poznam te zagrizene vrage!«

Stresel je z glavo kakor pes, ki ga bali ubo. Skozi njegove slisnene zobe je prišlo mrmranje, ječeči in siloviti »oh« prevaranega zaobljubljenca.

Ves čas se ni premaknil. Se vedno je stal negibno, tog in vzravnal med podboji vrat, z iztegnjenimi rokami, kakor da so mu pesti svinčene; in bled je bil — ne tako kakor vosek, temveč kakor mavec po nekaterih odrušenihi zidovih: siv, z bolj belimi solitrnimi lisami.

Videl sem, kako je počasi upognil život. Vzdignil je roko. Z navzdol obrnjeno dlanjo in z malo ukrivljenimi prsti jo je sprožil proti nečakinji, proti meni. Skrčil jo je in jo malo stresel, medtem ko se je izraz na njegovem obrazu napol z nekako divjo silo. Njegove ustnice so se na pol odprle in mislil sem, da naju bo ne vem k čemu spodbudil: mislil sem — da, mislil sem, da naju bo spodbudil k uporabi. Toda nobena beseda ni prestopila njegovih ustnic. Njegova usta so se zaprla in je enkrat tudi oči. Vzravnal se je. Njegove roke so se vzdignile ob telesu, počenjale v višini obraza nekaj nerazumljivega, kar je bilo podobno nekaterim gibom verskih plesov z Jave. Potem se je prijel za senca in za čelo ter si pravnil integriena mezinca na trepalnice.

»Rekli so mi: »To je naša pravica in naša dolžnost.« Naša dolžnost! Srečen je tisti, ki najde pot do svoje dolžnosti s tako preprosto gotovostjo!«

Roki sta se mu spet pobešili.

»Na križpotju vam pravijo: »Pojdite po toj poti.« Stresel je z glavo. »Toda kakor vidimo, se ta pot ne vzdiguje proti svetlim višinam vrhov, pogreza se proti nesrečni dolini, po-

greza se med zaudarjajoče sence mračnega gozda!... O bogi! Pokažite mi, kje je MOJA dolžnost!«

Rekel je — skoraj zakričal: »To je Baj — Velika Bitka Minljivega proti Dubovnemu!«

Zalostno je strmel v lesenega angela, izrezljanega nad oknom, v zamaknjeneja in nasmejanega angela, ki se je bleščal v nebeški spakojnosti.

Iznenada je bilo po njegovem izrazu videti, da je napetost v njem popustila. Telo ni bilo več tako tugo, obraz se mu je nekoliko nagnil k tlom. Vzdihnil ga je spet:

»Uporabil sem svojo pravico,« je rekel preprosto. »Zahteval sem, naj me pošljejo v kako divizijo na bojišču. Naposled so mi priznali to ugodnost: puti smem na pot.«

Zadelo se mi je, da mu je na ustnicah krožila senca smehljaja, ko je natančneje pojasnil:

»V pekel.« Njegova roka se je vzdignila proti Vzhodu — proti neizmernim ravninam, kjer bo prihodnje žito poganjalo na trupih.

Obraz nečakinje mi je zbujal žalost. Bil je bled kakor v mesečini. Njene ustnice so bile kakor robovi opalinske vaze, bile so razprte v obrvis tragično spačenih grikih mask. In videl sem, kako so se ji na robu med čelom in lasmi ne nabirale, temveč izstopale — da, izstopale — kaplje potu.

Ne vem, ali je Werner von Ehrennac to videl. Kakor čola v rečnem toku privezan k obroču na bregu, tako so bile njegove in dekletove zenice videti zvezane med seboj s tako napeto, tako nategnjeno nitjo, da bi

si človek ne upal potegniti s prstom med njunimi očmi. Ehrennac je z eno roko držal vratni gumb, z drugo se je držal za podboj. Ne da bi le za las premaknil pogled, je počasi potegnil vrata k sebi. Rekel je — njegov glas je bil ljudno brezizrazen:

»Zelim vam lahko noč.« Mislil sem, da bo zaprl vrata in odšel. Toda ne. Gledal je nečakinjo. Gledal jo je. Rekel je — zamrmral je:

»Zbogom.«

Ni se premaknil. Ostal je posemi nepremičen in v njegovem napetem obrazu so bile oči še bolj negibne in napete, priklenjene na oči moje nečakinje, ki so bile preveč odprte in preveč blede. To je trajalo, trajalo — koliko časa! — trajalo, dokler ni dekle naposled zganilo ustnic. Wernerju so se zableščale oči. Slišal sem:

»Zbogom.«

Treba je bilo prežati na to besedo, da jo je človek slišal, toda slišal sem jo in tudi von Ehrennac jo je slišal, vzravnal se je in videti je bilo, da sta se mu obraz in celo telo sprostita po pomirjujoči kapeli.

Nasmehnil se je, tako da je bila moja zadnja podoba o njem smešna — joča se podoba. In vrata so se zaprla in njegovi koraki so zamrli nočie v hiši.

Ni ga bilo več, ko sem prišel drugo jutro dol, da popijem svojo utrpanjo škodljivo mleka. Nečakinja mi je bila pripravila zajtrk kakor vsak dan. Molče mi je postregla. Molče sva pila. Zunaj se je bleščalo skozi meglo blede sonce. Zdelo se mi je, da je zelo mrzlo.

Nepozabni Monaco

(Nadaljevanje s 3. strani)

erčno, da mu nismo mogli zameriti, ker je našo državno zastavo obesil z rdečo barvo navzgor. Po kosilu, pri katerem smo pogrešali juho, ki jo v Franciji servirajo zelo izdatno le pri večerji, smo si vsi šeleli samo — posteljo. Zvečer smo Tripče, Kris in režiser imeli oddajo na monaški televiziji. Igralca sta odigrala kratek prizor, režiser pa je imel intervju.

Ob pol desetih zvečer pa je iz pristanišča z vsemi udeleženci festivala odpeljala slovesno razsvetljena ladja »Galus« na izlet do San Rema in nazaj. Trudni od potovanja in v skrbih za predstavo naslednji dan smo že skoraj obžalovali, da nismo raje ostali v hoteljskih posteljah. Toda malica v obliki pladnja drobnihi sendvičev vseh okusov, po katerih so prvi planili Angleži in steklenica treh decilitrov dobrega vina, je povzročila, da se je razpoloženje ogrelo. Pisane papirnate kape vseh oblik in brki, ki si jih je vsak in vsaka prilopila pod nos, so v hipu pripravile na ladji čudovito maskerado in babilonsko veselje šestnajstih narodnosti. Sicer pa naj razpoloženje na ladji ponazorijo besede starega Francoza: »Če bi se vsi ljudje na svetu šli teater in pili vino, bi nikdar ne bilo vojne!« Priserčna poznanstva in stiki s tolikimi ljudmi z

vseh koncev sveta so bili vredni, da smo šele ob dveh zjutraj legli k tako zelenemu počitku.

Naslednje dopoldne smo bili ob 10. uri v Studio de Monaco. Beseda je bila o predstavah Angležev in Ircev v torek zvečer. Tov. Smon je obe predstavi videl. Angleži niso igrali Sheridana nič bolje, kot bi ga večina naših amaterjev, Irce pa s svojo moderno igro razen treh igralcev in dolgovoznega govorjenja niso pokazali nič posebnega. Predstavljen je bila skupina iz Nemčije Jugend Theater iz Hamburga in mi; razen tega pa smo še izvedeli, da so v častnem festivalskem odboru med drugimi Silvana Magnano, Yul Brynner, Vittorio de Sica in Jean Vilar, vsa monaška vlada in konzuli držav udeleženk, razen Irske in Jugoslavije. Sicer pa je bil festival pod pokroviteljstvom princa Rainerja in njegove žene Grace Kelly, ki pa sta zaradi beljenja svojih soban in po sprejemu igralske skupine iz ZDA odšla z Onassisovo jachtu na križarjenje po Sredozemlju.

Popoldne nas je čakala priprava odra in postavitve scene. V nervozi in babilonskem vzdušju smo komaj pripravili odnskega mojstra do tega, da nam je pustil zastor pred pričetkom predstave odprti simpatične delavce pa smo hitro pridobili z našo slivovko. Sicer pa je prevajalka

govorila nemško in francosko, režiser je znal angleško in italijanško in slovensčini se je pridružila celo ruščina. Zato ni čudno, če je nervozni režiser tov. Smonu, ki ga je potrepljal po rami in mu dejal: »Saj bo šlo, boš videl!« odgovoril: »Si, si, monsieur!«. Večerjali smo bolj iz potrebe kot s tekom, Smon pa ni zmogel niti juhe.

Igrali smo v Theatre Alcazar v Monte Carlu že na francoskem ozemlju. Veliko dvorano s 700 sedeži je napolnila publika skoraj do kraja. Namesto zvonca je, po navadi še iz Molierovih časov, odnaki mojster s trikratnim močnim trkanjem po odru razglasil točno ob 8. uri zvečer pričetek predstave. G. Henri Lelarge, francoski advokat, namestnik predsednika AITA, ki je v treh mesecih peš prehodil Jugoslavijo in bil že štirikrat na Triglavu, je spregovoril o jeseniškem teatru in uprizoritvi. Za odrom smo bili samo čudno napeti, trema posameznikov se je umaknila skrb za celoto. Kje so bile Jesenice, dolgi večeri vaj in nasporno potovanje. Bili smo samo še Jugoslovani-ki...

Začeli smo. Morda se je komu res pri prvih stavkih tresel glas, toda prvi prizor s Krisom in Tripčem je stekel kot po maslu in ob koncu prizora se je v dvorani odtrgal spončan aplavz. Je to mar

(Nadaljevanje na 7. str.)

mlada rast

Poštni nabiralnik

oštni nabiralnik se počasi polni. Značilno je, da se najbolj oglašajo mladi iz škofjeloške okoli-

vice. Branka Hafner drugič pošilja svoj prispevek. Pa na kratko pregledajmo sestavke.

TEK ČEZ DRN IN STRN

Lepega sončnega popoldneva smo se zbrali pred šolo. Pripravljali smo se na tek čez drn in strn. Predvideno je bilo medrazredno tekmovanje. Pridružila sem se sošolcem, ki so tekali po igrišču in se ogrevali za tek. V manjših in večjih skupinah so prihajali tudi drugi pionirji. Skupno smo odšli na start. Najprej so tekmovali višji razredi, ki so imeli daljšo tekmovalno progo. Na cilj sem pritekla druga in zbrani sošolci so navdušeno pozdravljali zmagovalce in tekmovalce. Po teku smo se odpočili.

Ker pa nismo imeli dovolj časa, smo se odpravili domov. Naslednji dan nam je tovarišica povedala, da smo bili v končni razvrstitvi najboljši razred.

Branka Hafner

NASE MESTO

Skofja Loka je staro mesto. Obdaja jo veliko hribov. Mesto je znano že iz srednjega veka. Po vojni so zgradili veliko novega. Zgradili bodo tudi tri mostove. Pravijo, da bodo v mesto speljali dve novi cesti. Sedaj je naše mesto že lepo urejeno.

Učenec iz Skofje Loke

Zivele so tri miške, ki so imele zemljišče veliko kot dlan. Pozimi je zapadlo dosti snega. Miške so ga očistile z zemljišča in v snegu so našle košček masla, ki je bil velik kot grahovo zrno. Dale so ga v varstvo mlajši miški, ta pa si ga je prisvojila in ga naposled pojedla. Miški sta jo postavili pred sodišče.

Sodnik je bila najstarejša miška iz rodu, obravnava pa javna. Najprej je dobila besedo starejša miška.

- Bile smo tri miške...

- Precej velika družinala - je pripomnil sodnik.

- Imele smo zemljišče veliko kot dlan...

- To je cela država, - je menil sodnik.

- Zapadel je sneg in prekril zemljo...

- Pozimi se to čisto zgodi, - je pristavil sodnik.

- Našle smo košček masla, ki je bil velik kot grahovo zrno...

- Veliko bogastvo, - se je nasmajal sodnik.

- Dale smo ga mlajši miški, da ga spravi...

Natačaji mladih duhovitežev

NESPORAZUM

Zdravnik je naročil malemu Milanu, naj pazi na prehrano, če želi biti zdrav.

- Moraš jesti veliko sadja, prepečenec, meso in piti pomarančni sok.

Takrat pa je Milan nenadoma vprašal:

- Kdaj naj jem: prej ali po kosilu?

V KNJIŽNICI

- Prosim, dajte mi neko knjigo! - pravi Stanko knjižničarju.

- Nekaj lažjega?

- Vseeno mi je, ker knjige ne nameravam nesti domov, temveč jo želim brati tukaj.

- Postala je torej varuh, - je rekel sodnik.

- In požrla ga je...

- Pogled, kakšen požeruh, - je ugotovil sodnik.

- Ozmerjali sva jo in pretepli...

- Nastala je prava vojna in obtoženka je dobila svoje! - se je smejal sodnik, ko je predlagal, da se miške pobotajo.

Ko so se pobotale, je sodnik zaključil obravnavo.

(Mongolska narodna pravljica)

JEZEVO ZIMSKO SPANJE

V Berlinu so letos na vrhu nekoga močnega pakovalni mladiče domači mački, in to isti dan, ko je jezevko s sedmimi mladiči smrtno povozil neki avtomobil. Mačka je posvojila mlade ježe in njimi preživela vse poletje. Zastudila se bo najbrž šele sedaj, ko si bodo ježi polskali skrito zavetje in zaspali v zimskem snu.

NOJEVE OCI

Oči afriškega noja so skoraj dvakrat težje od njegovih možgan.

NOGE ZIRAFE

Zirafa ima vse štiri noge enako dolge. Sprednje noge pa izgledajo precej daljše, ker ima zelo visok vrat in hrbet, ki je nagnjen od vrata proti reru.

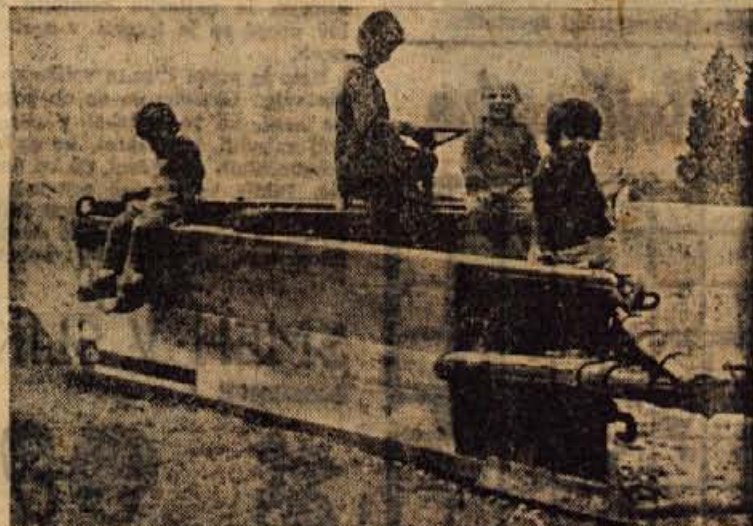
KOKOSJE JAJCE

Kokosje jajce je precej odporno. Če ga postavimo pokonci, lahko vzdrži pritisk do 23 kilogramov.

IZ UST VASIH SOVRSTNIKOV

Učiteljica: Torej glagol se sprema takole: ne kričim, ne kričim, ne kriči, ne kričimo, ne kričite, ne kričijo. Ponovi, Primož!

Primož: Nobeden ne kriči.

Zapadel je prvi: ... se več ne dolgočasijo na

Nepozabni Monaco

(Nadaljevanje s 6. strani)

mogoče? Kako, da ne, saj ni minilo dolgo in spet je bil prizor zaključen z aplavzom. To, kar se je dogajalo pokem, ni mogoče več opisati. Imeli smo občutek, da igramo domači publiko in čim bolj je bila navdušena, tem bolj zavzeto smo igrali. Še pet aplavzov je bilo do konca, cela vrsta začelih aplavzov pa je siloviti tempo in razigranost igralcev enostavno prekinila. In ob koncu je zabučal splavz, ki se mu je ob dvigu zastora pridružil enoglasen: "Bravo, bravo Jugoslavci!" Pravilnik festivala je dolečal za vsako skupino enkratno dvig zastora za eno minuto, nam so ga morali dvigniti tudi drugič! In če bi Nemci ne nastopali za nami, bi se zastor še dvigal. Preden je utegnil priti tov. Smon iz dvorane za oder, je bila scena popravljena in deset minut po naši predstavi so že igrali Nemci. Zdaj je bil šele čas, da smo

se znebili prepoštenih kostumov in šminke, toda tu so že bili g. Brouse, g. Lelarge in cela vrsta drugih. Navdušenja in čestitk ni bilo konca in nič ni čudnega, če so komu od nas privrele solze v oči. Ko smo nalogali kulise na avtobus, je bil čestitk deležen vsak, ki je imel liško čopico na glavi in navdušenja ljudi, ki jih nikoli nismo in ne bomo videli, ni mogoče opisati, zlasti še, ker je bilo izraženo v tolikih jezikih in si razen stiska rok in trepljanja bore malo razumel. Sicer pa, ko so trije naši člani odšli po avtobus, se je stredi Monte Carla v lokalu na drugi strani ceste sprožil aplavz! Naše liške čopice niso bile več samo simbol Jugoslavije, temveč tudi simbol izrednega uspeha, ki si ga nihče v sanjah ne bi mogli želeli. V hotelu smo uspeh zalili z zadnjimi kapljicami domače pijače in veselje z nami sta delila tudi člana kulturno-prosvetnega veča iz Beograda, ki sta pripotovala prejšnji dan. Velika skrb in odgovornost sta bili za nami. - B. Cebulj

mladi vedež

ŽELEZNICA je označa za prometno sredstvo, ki se giblje po tirih. Kot vprega služijo lokomotive, ki so lahko na parni, električni in meterni pogon. Lokomotiva vleče vagona, ki služijo za prevoz potnikov in blaga. Prva parna železnica je bila zgrajena leta 1825 v Angliji. Zgradil jo je Anglež George Stephenson. Pred tem so uporabljali konjske železnice tudi v javnem prometu. Prva takšna železnica je bila zgrajena 1808. leta med Londonom in Birminghamom. Od leta 1829, ko je zmagala Stephensonova lokomotiva, se je začel nagel razvoj železnice. Začetna hitrost parne lokomotive je bila okoli 16 km na uro. Največjo gostoto železnice ima Belgija. V nekaterih državah je prišlo do prenatetnosti železnice in gradijo zelo malo novih železnice. Danes nekateri vlaki v Evropi dosega hitrost preko 175 km na uro. Najdaljša železnica je sibirska železnica, ki veže Evropo z Daljnim vzhodom. Največjo višino doseže v Evropi turistična železnica na Jungfrau v Švici, in sicer 3457 metrov. Prav tako je Švica edina država, ki je skoraj popolnoma elektrificirala svoje železnice.

Poskus z enotirno železnico so prinesli nova odkritja. Enotirni vlaki namreč lahko dosežejo hitrost tudi do 300 km na uro. Število železniških postaj je veliko zlasti v velikih mestih in njihovih predmestjih: London jih ima 700, Berlin 190. Največje železniško križišče sveta je Chicago, od koder gre 33 prog.

BOSONOG MARATONEC

MARATONSKI TEK NA OLIMPIJSKIH IGRAH 1960 V RIMU. Največje presenečenje morda ne samo atleškega dela iger, ampak prav celotnega programa. Etiopski atlet Bikila Abebe, ki zanj pred olimpijskimi igrami vsaj v Evropi ni nihče slišal, je pritekel v cilj - in to bosonog; tisočglava množica ga je burno pozdravila.

Kdo je Bikila Abebe? Kdo je njegov trener? To sta bili vprašani, ki sta bili v tistem trenutku v

Bikila Abebe ni samo odličen atlet, ampak vsestranski športnik

mislih vseh novinarjev. Etiopija je kot popolnoma nova olimpijska država (na igrah se je pojavila šele leta 1960) osvojila svojo prvo zlato medaljo in to v kraljici športov - atletiki.

Skrivnost maratona iz daljne Etiopije se je začela nato kmalu razvijati. Bikila, 28-letni oficir cesarske vojske, je začel trenirati pod vodstvom instruktora cesarske garde, Sveda Niskanena. Ta je v vitkem atletu (visok je 176 cm, težak pa le 61,5 kg) kmalu odkril velik talent in tako ga je od dne do dne smotrneje pripravil za olimpijske igre. Sved je za svoje načrte znal vzbuditi zanimanje pri cesarju in tako sta z Bikilo imela res ugodne pogoje za delo.

Na praških cestah v okolici Adis Abebe (v nadmorski višini 1800 metrov) sta si izbrala progo, ki je približno ustrezala pogojem maratonske steze, in že nekaj dni nato jo je Bikila poznal do potankosti, saj jo je vsak dan pretekel. Prašne proge pa se je vedno loteval bos, ker je ugotovil, da je tako mnogo hitrejši, le najtežjih kamnitih delov proge se je loteval v sprinterih.

Nato je prišel Rim in veliko zmagovalje. Gledalci so se ob pogledu nanj, ko je pritekel v cilj še bolj začudili, kot takrat, ko so bili po zvočnikih obveščeni, da bo zmagal. Bikila je namreč pritekel na cilj popolnoma svez in videti je bilo, da bi lahko pretekel še dvajset kilometrov, pa ne bi imel nobenih

posebnih težav. Izgubil je samo 35 dkg v dve uri in pol dolgem teku. Medtem ko so se ostali nallivali z vodo in vsemi mogočimi osvežilnimi pijačami, je Bikila spil samo pol litra mineralne vode.

Italijani, ki jim sicer Etiopija ni tako neznana, so nato izbrskali na dan še vse ostale podrobnosti o atletiki v Etiopiji, ki baže skriva množico talentov, a ne samo za maratonski tek, ampak tudi za krajše discipline. Marcel Hansenne, znani francoski rekorder je dejal, da bo verjetno zmagovalec maratonskega teka na olimpijskih igrah v Tokiu tisti, ki bo zmagal na kvalifikacijskem tekmovanju maratoncev v Etiopiji.

Abebe sam pa je dejal, da je v Etiopiji še več atletov, ki bi lahko še bolje preteldi progo. Pri tem je mislil predvsem na poštno sle, ki nosijo pošto v oddaljene kraje njihove prostrane dežele in tako premagujejo še večje razdalje, kot so na klasični maratonski stezi.

KRUH, LJUBEZEN IN LJUBOSUMNOST

Ne vem zakaj mi žena vsako jutro pripravi čebulo za malico...

ENKRATNI IZUM

- Kaj ste, pravite, izumili?
- Našel sem tri kreditno sposobne poroke!

PIJAČA ZA ZIMO

- Kaj praviš, kakšna pijača je to?
- Antifrist!

SMEH V SLIKI

POSLEDICE

- Letos sta se spoznala na avtocesti

OBZIREN PES

- Ta pes me nekam čudno gleda!
- Seveda, ko pa je ugotovil, da ješ iz njegovega krožnika!

Križanka

1	2	3	4	5	6	7
8						
9				10		
	11			12		
13		14				15
16	17		18			19
20		21				
22						

Vodoravno: 1. starejše ime za Koroško, 8. seštevati, 9. zvrhan, 10. okrajsan podredni veznik, 11. glavna oseba v enem izmed odniskih del Shakespeara, 14. vrsta močnate jedi, 16. površinska mera, 18. mesto v Holandiji, znano po siru, 20. jeziti, hruliti, 22. vprašaj (srb. hrv.).

Navpično: 1. zamašitev srčne žile, 2. zobna pasta, 3. del glave nekaterih živali, 4. okras, 5. kazalni zaimek, 6. oče, 7. večje podjetje v Selški dolini, 12. v sorodstvu, 13. prepovedan (polinezijsko), 15. ljubkavalno žensko ime, 17. podaljšek hrbtnice pri nekaterih živalih, 19. čar, 21. členek v nekaterih stalnih zvezah.

REŠITEV KRIZANKE ST. 4

Vodoravno: 1. koledar, 8. okoliča, 9. Sepe, 10. Om, 11. leva, 14. zato, 16. en, 18. tisk, 20. Potokar, 22. ovirati; navpično: 1. kos, 2. okel, 3. Lopez, 4. elevator, 5. D(uknovič) (van), 6. Aco, 7. rama, 12. Atika, 13. lepo, 15. osat, 17. NOV, 19. kri, 21. ti.

Brez besed